

Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 Oslo

Reform – ressursenter for menn vil med dette komme med innspill til Familie- og kulturkomiteen i forbindelse med behandling av Stortingsmelding nr. 8 (2008 – 2009) om menn, mansroller og likestilling. Vi håper komiteen vil sette seg inn i våre synspunkter før de avgir sin innstilling, til tross for en noe knapp tidsramme.

Om Reforms arbeid

Reform – ressursenter for menn er en nasjonal mannspolitisk likestillingsaktør. Stiftelsen arbeider for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, samt for å synliggjøre menn som kjønn i samfunnet. Kunnskap står sentralt i Reforms arbeid, og vi henter kunnskap både fra forskning og fra dialog med menn.

Reform drives med en grunnfinansiering fra Barne- og likestillingsdepartementet og ytterligere prosjektbasert finansiering fra andre kilder - nasjonalt og internasjonalt. Den offentlige støtten til stiftelsen bunner i behovet for en aktør som har i hovedoppgave å integrere gutter og menn i likestillingsarbeidet som partner, medspiller og ansvarlig part med selvstendige behov.

Om meldingen

Reform vil innledningsvis fremheve at meldingen er et viktig likestillingspolitisk dokument i et mannsperspektiv. Ved sin brede og grundige gjennomgang av ulike aspekter ved menns liv løftes det her frem viktige utfordringer knyttet til menn og mansrollen. Reform vil understreke viktigheten av å anlegge et kjønnsperspektiv også på menn, og ikke utelukkende knytte kjønnsperspektiv og likestillingsarbeid til kvinner. Gjennom meldingen løftes det frem mange sentrale områder hvor gutter og menn systematisk skårer svært dårlig på samfunnets negative statistikker.

På de ulike temaområdene er det gode og treffende innledninger om hva som bør være idealer og målsetninger for norsk likestillingspolitikk. En stor svakhet er at disse overordnede idealer og målsetninger i liten grad blir fulgt opp i foreslåtte tiltak. For eksempel viser den kunnskapsbaserte gjennomgangen om gutters i oppvekst, barnehage og skole (Kap. 2) med tydelighet at kjønns mønstre endres i hovedsakelig positiv retning, med det går tregt. Imidlertid er diskusjoner om hensiktsmessige tiltak og hvordan regjeringen forholder seg til den faktakunnskapen de presenterer nærmest helt utelatt. Behovet er konkrete og langsiktige tiltak. Når kun tiltak som er lagt inn i inneværende budsjett er tatt inn i meldingen, blir den praktiske kjønnspolitikken alt for nærsynt.

Om manglende etnisk minoritetsperspektiv i meldingens tiltaksutforming

Menn med etnisk minoritetsbakgrunn er (i likhet med menn generelt) ikke en ensartet gruppe. De samme differensierte problemstillingene gjør seg ofte gjeldene som for menn generelt, enten det er snakk om farskap, utdanning, forhold til vold og helse. Fellesnevner eksisterer like fullt. En fellesnevner er forholdet til

majoritetsbefolkningen. Menn med minoritetsbakgrunn blir kjønn og stereotypifisert på spesielle måter i offentlige og private ordskifter.

Det er et offentlig uttrykt ønske å inkludere alle, også den etniske minoritetsbefolkningen, i velferdsstatens ordninger. På tross av dette er ikke alle av velferdsstatens ordninger like tilgjengelig for alle menn med innvandrerbakgrunn. Dette gjelder blant annet foreldrepermisjonen og fedrekvote. Bruken av ordningen er avhengig av i hvilken grad mødre arbeider eller studerer. Siden mange kvinner med minoritetsbakgrunn ikke har lønnet fulltidsarbeid, er det mange fedre med innvandrerbakgrunn som ikke har krav på ordningene. En rapport fra Reform¹ peker på de utfordringene samfunnet står ovenfor når det gjelder å både skulle stimulere til økte papparettigheter til menn med etnisk minoritetsbakgrunn og samtidig stimulere mødre til økt yrkesaktivitet.

En annen viktig utfordring synes å være erkjennelsen av at menn med minoritetsbakgrunn som hovedregel har en genuin interesse i å være omsorgsgiver for sine barn på linje med menn med majoritetsbakgrunn. Reform² peker på at innvandrerfedre ser ut til å delta i større grad i tilbudet ved helsestasjonen enn andre fedre. Dette kan i utgangspunktet virke overraskende, sett i lys av hva vi vanligvis tror og hører om denne gruppen menn i Norge. Rammene rundt fedrenes deltakelse virker trange. Dersom de er for engasjerte oppfattes de som dominerende, og dersom de ikke er engasjerte nok oppfattes de som lite nyttige. Her mener Reform at stereotype forestillinger om ”ulikestilte, konservative innvandrer menn” preger ansatte ved norske helsestasjoner.

En tredje utfordring er å bruke et kjønnsperspektiv på menn i de integreringsinnsatser som allerede gjennomføres. For at man skal ha mulighet for suksess og læring fra tiltak vil det i mange tilfeller være nødvendig med en kunnskapsutvikling og et øye for at kjønn er noe mer enn kvinner. Med tanke på en slik kunnskapsutvikling ser Reform det hensiktsmessig å bistå integreringstiltak.

Reform etterlyser et særlig fokus på etniske minoritetsmenn knyttet til tiltaksforslag i meldingen der det er nødvendig.

Til kapittel 2 og 3 – Om utdanning, yrkesvalg og kjønnsdelt arbeidsmarked

Reform stiller seg bak vurderingen som Regjeringen gjør innledningsvis i kapitlet:

”Dei klare forskjellane mellom jenter og gutar, både i resultatane dei oppnår på skulen, og levekåra dei sjølve melder om, gir (...) grunn til bekymring. Resultata som Barne- og likestillingsdepartementet byggjer denne bekymringa på, seier noko om kva gutar får å velje i seinare i livet. Ut frå dei nemnde undersøkingane har ein gut på tampen av oppveksten i dag svakare føresetnader for å lykkast i utdanning, arbeidsliv og sosialt enn ei jente. Forskjellane er av ein slik karakter at samfunnet ikkje kan kalle dei akseptable.” (s. 15)

¹ Rapporten *Rett hjem pappa - en kvalitativ studie av farskap blant menn med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge*. Reform, 2008.

² Rapporten *Minoritetsfarskap i helseNorge*. Reform, 2009.

Reform ser svært positivt på at Regjeringen vil sette av ressurser til forskning om blant annet hvilke gutter som har spesielt svake utgangspunkt og hvilken betydning kjønn har i læringssituasjoner. Men dette viktige tiltak blir stående i luften når Regjeringen ikke løfter fram hva den tenker om tiltak for utjevning av skoleresultater. Reform vil framheve behovet for tiltak eller prøveprosjekter innrettet på spesielt å løfte gutters skoleresultater. Forskning og utvikling av tiltak bør gå hånd i hånd.

En av de andre store utfordringene som løftes fram (i kap.3) er den klare kjønnsprofilen på mange fagretninger i den videregående skolen og innen høyere utdanning. Målet må ikke være å presse flere til å velge et fagområde mot sin vilje, men å bryte ned barrierer hvis de hindrer den enkelte fra å ta det valg som passer ham eller henne best mulig. Reform ser nødvendigheten av en økt satsing på å få flere kvinner i mannsyrker og særlig flere menn i tradisjonelle kvinneyrker. Reform er enig i at det spesielt er et behovet for flere menn i barnehage, skole og helse- og omsorgsyrker.

Regjeringen kommer med en del gode og konkrete mindre tiltak innenfor dette området. Sett i lys av de tunge kjønnsstrukturene som er knyttet til barns læring i oppvekstinstitusjonene og det kjønnsdelte arbeidsmarkedet er tiltakene spede og kortsiktige. Det er ikke tatt hensyn til behovet for langsiktige tiltak og tenkning om konkret oppfølging over tid. En del tiltak framstår også som lite forpliktende:

”Regjeringen skal gjennomføre særlige tiltak rette mot gutter som både mobbeoffer og som mobbarar” (s. 32).

Dette inntrykket understrekes ytterligere ved at majoriteten av tiltakene i kapitlene samsvarer med satsningsområdene i *Handlingsplanen for likestilling i barnehage og grunnopplæringen 2008-2010*, men uten at det gis noen nærmere beskrivelse av hvilke ressurser som er planlagt tilført handlingsplanen.

Videre vil Reform påpeke den manglende oppfølgingen av likelønnskommisjonens anbefalte tiltak om likelønnsnett. Tiltaket bør prioriteres i inneværende periode eller en konkret plan for implementering av denne bør fastsettes.

Til kapittel 4 – Om fedre mellom arbeidsliv og familie

De siste årene har det vært en ønsket utvikling der fedre i dag er mer til stede i sine barns liv enn tidligere. Samtidig er det et betydelig antall barn som ikke mottar daglig omsorg fra sine fedre, grunnet samlivsbrudd og ujevn fordeling av foreldrepermisjonsuttak. Reform vurderer omsorg for barn som et sentralt satsningsområde for likere fordeling av ansvar og omsorg mellom kvinner og menn. Det er mange utfordringer knyttet til å øke fedrenes økte omsorgsdeltakelse, blant annet menns og kvinners egen yrkesorientering, kjønnsbaserte lønnsforskjeller og en mer likestilt foreldrepermisjonsordning.

Målet om et likestilt foreldreskap er etter Reform syn et sentralt likestillingsmål. Dette må knyttes til gjennomgripende og kontroversielle tiltak (jf. Innføringen av fedrekvoten og effekten av denne). Som meldingen sier vil småbarnsfedre gjerne jobbe mindre, men gjør det ikke. 80 % av fedre med barn under tre år sier dette.

Samtidig ser vi at 10 % av fedre fortsatt står uten rettigheter til foreldrepenger, og at mellom hver femte og hver syvende far heller ikke har rett til fedrekvote.

Barne- og likestillingsdepartementet har gjentatte ganger blitt gjort oppmerksomme på skjevheten i lys av likestillingsloven, og likestillingsministeren har gjentatte ganger lovet å ta tak i dette. Reform mener dette må skje nå. Selvstendig opptjeningsrett for fedre er et av de mest sentrale tiltakene for økt likestilling i familie og arbeidsliv – både for kvinner og menn.

Reform vil peke på følgende foreslåtte tiltak i kapittelet som særs betydningsfulle for fortsatt utvikling av et likestilt foreldreskap:

- Gi alle fedre med opptjent rett, rett til fedrekvote
- Utrede en forenklet og likestilt foreldrepengeordning
- Styrke informasjonen om fedres rett til foreldrepenger i samarbeid med NAV
- I samarbeid med partene i arbeidslivet utforme tiltak for å stimulere arbeidsgivere til å ha en personalpolitikk med bevisste strategier for permisjonstakere og arbeidstakere med barn (spesielt med fokus på menn)

Til kapittel 5 – Om menn i samliv og familie

Delt foreldreskap er et av de viktigste premissene for et likestilt samfunn. En endring av Barneloven mot et mer likestilt foreldreskap vil være et avgjørende bidrag til å synliggjøre at far er en like viktig ansvars- og omsorgsperson for barn som mor. Som meldingen beskriver henger likestilling og livskvalitet sammen. Menn frykter i større grad enn kvinner å miste kontakten med barn etter samlivsbrudd, og de fleste barn har bostedsadresse hos mor etter brudd. Dette faktum alene tyder på at vi fortsatt innretter oss etter en betydelig morspresumpsjon. Denne morspresumpsjonen er etter Reformers mening et av de virkelig store likestillingshinder på strukturnivå, noe som ikke er til barnets beste. Barnets beste avhenger av foreldrenes opplevde livskvalitet.

Reform støtter Stortingsmeldingens overordna mål på dette området:

- Likestilling mellom kjønna i parforhold og samliv
- Likestilling i omsorg og ansvar for barn i samlivet
- Likestilt foreldreskap etter samlivsbrudd

Tiltak rettet mot menn som blivende og nybakte fedre blir her uhyre viktig. Barne- og likestillingsdepartementets foreslåtte tiltak om pappagrupper konkretiserer dette på en god måte. Samtidig vil henvisningen til Stortingsmelding om kvalitet i svangerskaps- og barselomsorgen minne om at de virkelig store utfordringene ligger i hvordan helsepersonell på helsestasjoner og klinikker møter foreldre. Opplæring i likestilling og kjønnsperspektiv på grunnutdannings- og videreutdanningsnivå etterlyses fra Reformers side. Holdingsarbeid og økt kunnskap hos helsearbeidere må prioriteres på lik linje med holdningsarbeid rettet mot fedre. Her kan Reformers kompetanse nyttes.

Den foreslåtte styrkingen av familievernet er etterlengtet og positiv.

Reform mener videre det er svært uheldig dersom man i 2009, etter en grundig gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær, ender opp med et lovverk som ikke fullt og helt støtter opp under et likestilt og likeverdig foreldreskap. Se for øvrig Reforms høringsuttalelse om NOU 2008:9 (vedlegg 1).

Til kapittel 6 – Om menn, livsstil og helse

Helsemyndighetene i Norge har i for liten grad vært oppmerksomme på menns kjønns spesifikke behov i forhold til helse og sykdom. Tiltakene i meldingen er i for liten grad konkrete og vil på ingen måte etter Reforms mening endre denne manglende oppmerksomhet.

Reform vil gjenta Mannspaneletts anbefalinger på området menn og helse:

- Vi ber regjeringen bestille en offentlig utredning om menn og helse, inkludert et fokus på menns psykiske helse. Årsaker til at menn i større grad enn kvinner blir heltidsuføre må kartlegges bedre.
- Vi ber regjeringen øke bevilgninger til forskning om menns helse i et kjønns perspektiv.
- Fastleger må pålegges obligatorisk innkalling til regelmessig kontroll. Testing og forbygging av mannsspesifikke sykdommer og samtaler om livssituasjon og livsstil med særlig fokus på tema som er sentrale i den aktuelle livsperioden. Det er viktig med fokus på helse, trivsel og psykisk helse ved slike kontroller.
- Vi foreslår en styrket skolehelsetjeneste med bedre informasjon overfor gutter. Det er viktig med holdningsskapende arbeid inn i skolen om menn og helse, livsstil og forebygging. Skolehelsetjenesten i grunnskole og videregående skole er en sentral arena for å etablere god kontakt mellom menn og helsevesen i tidlig alder.
- Vi trenger kjønns spesifikke lavterskeltilbud til menn knyttet til helse og livskvalitet, med høy grad av tilgjengelighet og god informasjon om tilbud. Erfaring viser at menn oppsøker slike tilbud når de finnes (Reform, ATV).
- Vi ber om utredning av en livsfasebasert arbeidstidsreform som tar hensyn til at småbarnsforeldre er de som samlet sett er mest presset på tid med hensyn til balansen mellom arbeidsliv, hjem (omsorg/hushold) og fritid.
- Det må drives opplysende arbeid om prostatakreft og om muligheter til å ta PSA-prøver.
- Det må utarbeides en plan for kompetanseheving hos allmennpraktikere når det gjelder oppfølging av prostatakreftpasienter.

Til kapittel 7 – Om gutter og menn som er sosialt utsatte

I kapittel 7 gjennomgår departementet mange områder hvor gutter og menn topper samfunnets negative statistikker. Her dokumenteres menns overrepresentasjon på områder som frafall i utdanning, frafall fra arbeidsmarkedet, bostedsløse og kriminalitet. Videre drøfter meldingen betydningen av å anlegge et kjønns perspektiv på gutter og menn i marginaliserte posisjoner.

Reform mener at det er veldig viktig at Barne- og likestillingsdepartementet på denne måten løfter frem at mange av samfunnets viktige marginaliserings- og

utstøttingsområder ikke er kjønnsnøytrale felt, men i særdeleshet rammer gutter og menn. Reform kan forstå at departementet mener at det ligger utenfor rammen for meldingen å drøfte omfang og typer av tiltak for de ulike problemområdene generelt. I stedet løfter departementet frem at det er viktig at de tjenester som tilbys marginaliserte eller risikogrupper for marginalisering har et tilstrekkelig kjønns- og mannsperspektiv. Reform svært enige med departementet i at dette er vesentlig, og finner det dermed påfallende at det overhodet ikke foreslås noen konkrete tiltak på å få implementert et kjønnsperspektiv i etater som NAV, barnevern, kriminalomsorg, politi og rettsvesen.

Barne- og likestillingsdepartementet arbeider for å i vareta et kjønns- og likestillingsperspektiv i rammeverket til for eksempel førskoleutdanningen. Reform mener at Barne- og likestillingsdepartementet på tilsvarende måte må sørge for at kjønnsperspektivet styrkes i alle utdanninger som leder frem til yrker innen disse feltene. Her kan Reforms kompetanse nyttes.

Til kapittel 8 - Om voldsförebyggende arbeid

Menn som har et sinne-, aggresjons- eller voldspollem trenger ofte hjelp til å komme ut av et uheldig mønster. Reform arbeider for at det skal være hjelpe- og behandlingstilbud tilgjengelig for menn som utøver vold. Det er utøveren av volden som har ansvaret for voldshandlingen. Reform arbeider for å senke terskelen for menn til å søke hjelp når problemet er eget sinne, egen vold eller andre psykologiske problemer.

Alle menn, på det kollektive plan, har et ansvar for å ta tydelig stilling mot vold, på arbeidsplassen, blant venner og i sitt lokale sosiale nettverk. Arenaer det er viktig å se nærmere på er gutters og jenters oppvekstvilkår. Har vi ulike toleransegrenser for aggresjon og brutalitet hos jenter og gutter? Hvilke mannsbilder er det som gis status og prestisje i samfunnet. I hvilken grad dyrker vi kontroll, dominans, maktmisbruk og brutalitet som idealer for dagens måter å være menn på?

Når det gjelder landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud for gutter og menn som utøver vold, har i dag Oslo-regionen det best utbredte tilbudet med ATV, Reform og enkelte andre tilbud. Likevel har ATV i deler av 2008 innført inntaksstopp og Reform har gjennom hele året hatt lange ventelister av menn som ønsker et hjelpetilbud. Hovedmålet med tiltakene på dette området må ikke være å kun gjøre hjelpetilbud tilgjengelig over hele landet, men å gjøre det omfattende nok til at flest mulig får hjelp.

Vedrørende holdningsskapende arbeid er det viktig å utvide forståelsen av begrepet vold. Vold er ikke kun den fysiske handlingen, men også den psykiske, materielle osv.

Reform leverte til daværende Barne- og familiedepartementet i 2005 strateginotatet *12 tiltak mot vold*³. I notatet skisseres utøverrettede tiltak under følgende tre overskrifter: (1) Bedre behandling til flere, (2) Holdningsarbeid gjennom strategiske punktinnsetser

³ 12 tiltak mot vold. Et idenotat fra Reform – ressurscenter for menn, 2005.

og (3) En offensiv satsing på kunnskapsutvikling. Reform mener notatet inneholder relevante tiltak (se vedlegg 2).

I Reform har vi hatt menn som kontaktet oss fordi de har avsluttet terapien på ATV uten å ha endret egen voldspraksis. Videre har menn kontaktet ATV etter avsluttet sinnemestringskurs på Reform for å fortsette behandlingen. Det å kun satse på ett tilbud er derfor ikke dekkende nok.

Også gutter og menn blir utsatt for vold. NKVTS vil være ferdig med sin undersøkelse om gutter og menn som blir utsatt for vold i nære relasjoner før sommeren. Det foreligger etter Reformers mening allerede nå nok kunnskap⁴ og dokumentasjon som berettiger et krisesenterlignende tilbud for menn (inkl. fedre og barn), muligens i form av et pilotprosjekt. Spesielt med tanke på at menn og fedre med barn der mor er voldsutøver i dag i praksis er utelatt fra et krisesentertilbud, eller kun har et svært ufullstendig tilbud, er Reform svært positiv til en utprøving av et krisesentertilbud til menn. Selv om det er stor usikkerhet om omfanget er det hevet over tvil at det er menn utsatt for vold i nære relasjoner som har behov for et botilbud, og det er en sammensatt gruppe. Det er slett ikke kun menn utsatt for vold av kvinnelig partner som vil kunne ha behov for et botilbud. Andre grupper som vil ha ulike behov er:

- Menn utsatt for tvangsekteskap
- Gutter og menn utsatt for traficking for sexsalg eller for tvangsarbeid
- Gutter og menn utsatt for incest og seksuelle overgrep
- Homofile menn utsatt for vold i nære relasjoner, spesielt i parforhold.
- Menn hentet til Norge for ekteskap utsatt for vold og sosiale innskrenkninger
- Menn med nedsatt funksjonsevne utsatt for vold i nære relasjoner
- Fedre med barn utsatt for vold i nære relasjoner
- Fedre til barn utsatt for vold av mor eller av mors partner

Oslo, 17.april 2009

Ulf Rikter-Svendsen /sign/
Daglig leder

⁴ Menn utsatt for vold i nære relasjoner. En vurdering av omfang og hjelpebehov sett i lys av eksisterende forskning og Reformers erfaringer. Reform, 2009.

Vedlegg 1:

Høringsuttalelse om NOU 2008:9 - Barnelovutvalgets forslag til endringer i barneloven

Reform – ressurscenter for menn har i brev fra Barne- og likestillingsdepartementet av 9.5.2008 mottatt forslag til endringer i barneloven og Barneutvalgets utredning *NOU 2008: 9 Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*.

Reform er en privat og uavhengig stiftelse hvis formål er, med utgangspunkt i at menn og kvinner er likeverdige, å jobbe for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, samt å synliggjøre menn som kjønn i samfunnet. Reform arbeider på flere områder med å sikre et deltakende farskap og med å styrke forholdet mellom barn og fedre. Reforms målsetning er å bidra til å skape et samfunn hvor barn får likere muligheter til å være sammen med både mor og far. Reform mener at barnets behov for omsorg og trygghet ivaretas bedre gjennom å legge til rette for en mer likeverdig fordeling av omsorg og ansvar mellom foreldrene.

Reform mener det er svært positivt at Barneutvalget (heretter Utvalget) innledningsvis gjør eksplisitt at foreslåtte endringer i barneloven gjøres ut fra et barneperspektiv og et *perspektiv der begge foreldre anses å være like viktige for barnet og der en søker å støtte opp under en samfunnsutvikling der begge foreldres tid, ansvar, omsorg og medbestemmelse over vesentlige sider ved barnets liv står sentralt* (NOU 2008:9, side 29). Reform vil legge til at dette perspektivet også er en viktig premisse for et likestilt foreldreskap, hvor utgangspunktet er at begge foreldre regnes som like gode ansvars- og omsorgspersoner for sine barn.

Generelt om rapporten

Ved nærmere gjennomlesning ser Reform at rapporten *Med barnet i fokus* allikevel bærer preg av en morspresumpsjon. Det er uheldig at en utredning som skal ha barnets beste i fokus, på vesentlige områder argumenterer ut fra foreldrenes (og da primært mors) interesser, og hvor barnets beste synes å komme i annen rekke. Reform observerer at rapporten preges av en argumentasjon og et språk som er farget av den grunnleggende oppfatning at mor er en bedre omsorgs- og ansvarsperson for barn enn far, og at Utvalget i hovedsak argumenterer ut fra oppfatningen om at mor er best for barnet. I rapporten synes hensyntaken til mor og mors foreldreansvar, ofte å veie tyngre enn hensynet til at barn trenger begge foreldrene. Denne sterke vektingen av foreldres ulikhet når det gjelder omsorgskompetanse, ser vi som et tilbakeskritt for likestilling og i strid med Utvalgets hensikt å sikre barn rett til å ta del i begge foreldrenes ressurser. Reform oppfatter også vektingen som selvmotsigende, siden Utvalget gjentatte ganger i rapporten viser til at det er barnets beste som skal være det overordnede hensynet.

Reform vil videre innledningsvis kommentere Utvalgets håndtering av minoriteters forhold til barnelovgivning. Utvalget konkluderer med at en manglende fokusering på at man i Norge har et flerkulturelt samfunn er uproblematisk for lovgivningen. Reform vil påpeke at prinsippet om at alle barn i utgangspunktet skal ha lik tilgang til begge foreldre faller uheldig ut for mange barn grunnet foreldres minoritetsetniske

tilhørighet. Vi viser til OMODs hørings svar med tilhørende eksempler. Reform ber departementet gjøre en revurdering av Utvalgets konklusjon om minoritetsperspektivets betydning for lovverket.

Etter en gjennomgang av Utvalgets utredning og forslag til endringer, finner Reform det viktigst å kommentere punktene om *foreldreansvar* og *samvær* mer inngående, siden Reforms arbeid for et aktivt farskap og likestilling mellom kjønnene direkte berører disse to punktene og de tilhørende problemstillinger. I det som følger ønsker vi å utdype hvorfor et underordnet farskap ikke er til barns beste og i utakt med likestillingspolitiske føringer i vår tid. Overskriftene under er nummerert etter kapittelinnndelingen i Utvalgets rapport.

Kapittel 7. Foreldreansvaret

I Barnelovens § 35, første ledd, står det at: *Når foreldra ikke er gifte eller bor saman, jf. § 39, har mora foreldreansvaret åleine* (sitat slutt). Som en konsekvens av lovbestemmelsen må far reise sak for å få ta del i foreldreansvaret i tilfeller hvor han ikke er gift eller bor sammen med mor.

Utvalget har i rapporten *Med barnet i fokus* vurdert om man skal endre barneloven slik at foreldre får felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene er gift eller bor sammen ved fødsel. Utvalget har konkludert med at dagens ordning skal bestå. Utvalget legger til grunn at nåværende ordning er mest praktisk og at det ikke alltid, og derfor heller ikke automatisk, vil være til barnets beste med et felles foreldreansvar. Her nevnes grunner som alvorlige tilfeller av fysisk eller psykisk vold mot mor, og når barn har fedre som (...) *av ulike grunner mangler de personlige egenskaper som må være tilstede for å påta seg foreldreansvar* (NOU 2008:9, side 12). Videre gjøres det til et viktig argument at: *Det er grunner som kan være medvirkende til at foreldre ikke bor sammen, men hvor det likevel kan være en stor belastning for moren å reise sak for å hindre at faren tar del i foreldreansvaret* (ibid.).

Reform mener at sistnevnte argumentasjon er uheldig og diskriminerer på generelt grunnlag de fedre som har gode intensjoner og kompetanse når det gjelder ansvar og omsorg for barn. Argumentet med at siden det finnes *fedre som av ulike grunner mangler de personlige egenskaper som må være tilstede for å påta seg foreldreansvar*, strider mot Reforms grunnholdning og det humanistiske ideal om at alle mennesker er likeverdige, uavhengig av hvilket kjønn en tilhører. Vi mener ordlyden i utredningen tegner et bilde av fedre som generelt mindre egnet til å ta vare på barna sine enn mor.

I et hvert samfunn *vil det finnes fedre og mødre som av ulike grunner mangler de personlige egenskaper eller den kompetanse som må være tilstede for å påta seg foreldreansvar*. Med bakgrunn i Utvalgets argumentasjon vil Reform be om at hensynet til et likestilt foreldreskap går foran Utvalgets vektning av at noen fedre utøver psykisk og fysisk vold mot mor, som tross alt må betraktes som lavfrekvente hendelser. Vi har i dag ingen tall som tyder på det motsatte. Lovverket har hjemler som ivaretar barn (og foreldre) som er utsatt for vold og overgrep.

Reform stiller seg derfor meget kritisk til at alle fedre i Norge skal berøres av en problemstilling som avviker fra hvordan de aller fleste fedre utøver sitt farskap. Vi kan heller ikke se at Utvalgets argumentasjon om at *enkelte* kvinner vil få problemer med å reise sak dersom far er voldelig skal danne grunnlag for at *alle* fedre i Norge som ikke er gift eller samboende med barnets mor ikke skal få foreldreansvar for egne barn. Her gjør vi også oppmerksom på Klagenemnda for likestilling sitt vedtak fra 18. august, 2005 (sitert i NOU 2008:9, side 44) om at Barneloven her er i strid med Likestillingsloven.

Aktive fedre i dagens samfunn – tilgang til far er viktig

I dag er delt foreldreskap et av de viktigste premissene for et likestilt samfunn. En endring av Barnelovens § 35 mot et likestilt foreldreskap vil være et avgjørende bidrag til å synliggjøre at far er en like viktig ansvars- og omsorgsperson for barn som mor. I et samfunnsperspektiv vil en endring være et sterkt signal til fedre om at en aktiv farsrolle er av stor betydning for barn, og at foreldreansvar ikke er noe man kan velge eller forholde seg passivt til – foreldreansvar er noe man eier i det barnet er født. Et viktig aspekt er også at en mer delaktig farsrolle kan bidra til å styrke mors yrkesaktivitet og økonomiske uavhengighet, noe som på sikt vil føre til økt likestilling også på det økonomiske området. Vi mener økt likestilling er et gode både for barn og voksne, og i et samfunn hvor kjønnene blir likere og har liknende typer av problemstillinger i livet, blir en deltakende farsrolle enda viktigere for barn enn tidligere.

I Utvalgets utredning argumenteres det med at (...) *det vil normalt være enkelt for den far som ønsker å ta del i foreldreansvaret, både å inngå avtale om det og å bli tildelt dette. Vedkommende må i praksis være uegnet for å inneha foreldreansvar for at retten skal kunne avskjære et slikt ønske* (sitat slutt). Flertallet i Utvalget tar i denne saken utgangspunkt i at det normalt sett er enkelt å reise sak om å få tildelt foreldreansvar. Reform stiller seg kritisk til denne uttalelsen, og vil hevde at det er en belastning å måtte reise sak for å få ta del i foreldreansvaret. Våre erfaringer med menn og vår kontakt med ulike familievernkontor, tyder på at konfliktnivået mellom foreldre kan være høyt ved samlivsbrudd og under omstendigheter der foreldrene ikke har bodd sammen før barnet ble født. Vi ser at fedrene ofte har høy terskel når det gjelder å trosse mor og gå rettens vei for å få tildelt foreldreansvar og samvær. Mange velger enkleste motstands vei, og går med på løsninger som innebærer et underordnet farskap på mors premisser. Reform vil hevde at dette gjelder for mange ugifte og ikke samboende fedre i dag. Mange av disse fedrene opplever seg maktesløse i forhold til mor og offentlige institusjoner som, i likhet med flertallet i Utvalget i denne saken, bidrar til å opprettholde morspresumpsjonen og dermed nedvurderer fars ansvars- og omsorgsevne.

Reform samstemmer med mindretallet som ønsker endring, og deler synet på at mor og far bør ha felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene har bodd sammen. Reform samstemmer også med mindretallets likestillingsargument når det gjelder å fjerne presumpsjonen om at mor automatisk er den viktigste for barnet. Her deler Reform mindretallets holdning om at unntaksbestemmelsene i loven vil og bør kunne fange opp de tilfellene hvor felles foreldreansvar ikke er til barnets beste.

Kort om helsehjelp

Reform går inn for at barn kan gis helsehjelp i tilfeller hvor helsepersonell mener at det er nødvendig selv om bare én av foreldrene samtykker behandling. Reform støtter altså forslaget om å endre regelen om at begge foreldre som har foreldreansvar må samtykke for at det skal kunne gis helsehjelp til barn under 16 år.

Kapittel 8. Bostedskompetansen

Når det gjelder delt bosted for barn, så drøfter Utvalget kort i kapittel 7.5 om det kan være til beste for barn med delt bosted, at de også får grunnskoleopplæring ved to skoler eller har plass ved to barnehager. Reform mener at en deling som nevnes i kapittel 7.5 ikke synes å være til barnets beste, og at Reform i den sammenheng også deler Utvalgets premiss om at det er *foreldrene som skal tilpasse seg barnets behov etter et samlivsbrudd og ikke omvendt*. Reform samstemmer med flertallet i Utvalget som går inn for at adgangen til å beslutte innenlands flytting med barnet legges inn under foreldreansvaret.

Kapittel 9. Samværsreglene

Samværsforeldre er oftest samværsfedre

Over 80 prosent av de barn som opplever foreldrenes samlivsbrudd har mor som bostedsforelder etter bruddet. Reform har ukentlig samtaler og møter med fedre som av forskjellige årsaker ikke får ha den tid (samvær) de har krav på med egne barn etter et samlivsbrudd. Menn som har barn med mødre som etter samlivsbrudd saboterer samvær, forteller om store vanskeligheter og påkjenninger i forhold til prosessen med å få ta del i foreldreansvaret. Fedre som oppsøker Reform forteller også om store økonomiske kostnader i forbindelse med engasjement av juridisk bistand for å få realisert lovfestet rett til samvær. Vi ser at henvendelser fra denne gruppen fedre stiger. Foreningen 2 Foreldre antyder også at denne problemstillingen øker. Den registrerte økningen kan tyde på at gruppen av barn som blir hindret i å være sammen med far blir større. Barn som lever i familier hvor far er avskåret kontakt med barna fordi mor ikke ønsker at far skal ha samvær, lider under dette. Reform ser at fedre som opplever at samvær saboteres havner i en særdeles vanskelig situasjon og har få rettigheter. Ved delt foreldreansvar vil man kunne unngå konflikter og gjøre det vanskeligere for bostedsforelder å hindre samvær.

Legaldefinisjonen

I kapittel 9 drøfter Utvalget om det fortsatt er hensiktsmessig å ha en subsidiær legaldefinisjon av "vanlig samværsrett" (jf. Barneloven § 43, andre ledd fjerde punktum). Reform mener det er viktig at foreldrene selv avtaler omfanget av samvær på bakgrunn av hva de mener er best for barnet. Vi vil likevel legge til at det i konfliktsituasjoner ofte blir far som taper på denne ordningen i og med at mor som regel har foreldreansvar og hovedomsorgen (er bostedsforelder) for barna.

Reform er enig med Utvalgets mindretall som foreslår å fjerne den subsidiære legaldefinisjonen helt. Dette vil stimulere til en fri og uavhengig vurdering av hvilket samvær som er til barnets beste.

Dersom legaldefinisjonen av "vanlig samværsrett" opprettholdes, samstemmer Reform med Utvalgets forslag om at samværet må utvides i forhold til gjeldende

regler. Utvalgets flertall har kommet med forslag om at ”vanlig samværsrett” utvides til å omhandle totalt fem overnattinger per 14 dager, tre uker sommerferie i tillegg til høst- og vinterferier. Forslaget om utvidelse er positivt, men Reform hevder at foreldre vil stå friere uten legaldefinisjonens føringer.

Reform samstemmer med Utvalgets flertall som mener at også fysisk avhenting bør være tilgjengelig som tvangsmiddel ved tvangsfullbyrdelse av samværsavgjørelser, men at det utvises stor varsomhet, og at hensynet til barnets beste m.h.t. alder og psykisk tilstand og utvikling tas opp til vurdering.

Flytting

Etter gjeldende rett kan den av foreldrene som barnet bor fast hos flytte innenlands uten den andre forelderens samtykke. I mandatet er Utvalget bedt om å se nærmere på bostedsforelderens rett til å flytte med barnet uten samværsforelderens samtykke. Utvalgets flertall går inn for at begge foreldre med felles foreldreansvar må samtykke dersom bostedsforelderens skal kunne flytte med barnet. Kortere flyttinger skal ikke kreve samtykke, og det er unntak der en flytting er til barnets beste. Dersom foreldrene er uenige, skal domstolen kunne avgjøre flyttespørsmålet. Utvalgets første mindretall mener at bostedsforelderens alene skal kunne ta beslutning om flytting, men at det bør innføres en varslingsplikt. Utvalgets andre mindretall mener at bestemmelsen bør være som i dag.

Reform støtter Utvalgets flertall som går inn for begge foreldres samtykke ved flytting.

Kapittel 10. Delt bosted

I kapittel 10 drøfter Utvalget ulike problemstillinger knyttet til delt bosted. Utvalget har sett på tre spørsmål: Hva kan avtales, hva kan domstolene fastsette og hva skal være lovens utgangspunkt. Reform vil her kommentere spørsmålet om hva som bør være lovens utgangspunkt og domstolenes adgang til å kunne idømme delt bosted.

Lovens utgangspunkt

Utvalget er samlet i sitt syn på nødvendigheten av en endring av barnelovens § 36 første ledd. Flertallet i Utvalget mener barneloven ikke bør ha noe utgangspunkt om barnets bosted, men at foreldrene skal ha full avtalefrihet. Utvalgets mindretall mener loven bør ha delt bosted som utgangspunkt men at foreldrene allikevel skal ha full avtalefrihet.

Reform er en likestillingspolitisk aktør som arbeider med et mannsperspektiv på økt likestilling. En jevnere og mer likeverdig fordeling av omsorg for barn er et viktig likestillingspolitisk mål, og samtidig et virkemiddel for økt likestilling. Ofte blir likestillingspolitiske virkemidler sett i motsetning til hva som er barnets beste. Når Utvalgets mindretall foreslår delt bosted som utgangspunkt i loven, og motiverer dette med den positive normgivende effekt et slikt utgangspunkt vil ha, vil Reform legge til et resonnement om barnets beste.

Surveyen *Likestilling og livskvalitet* (2007)⁵ viser at opplevd livskvalitet er høyere i likestilte parforhold, både hos menn og kvinner. Undersøkelsen viser videre at menn frykter å miste kontakten med barna sine etter et samlivsbrudd i langt større grad enn kvinner. Samtidig har det skjedd en klar holdningsendring i spørsmålet om delt bosted etter samlivsbrudd. Fra 1994 til 2007 har tallet på kvinner som mener at barn bør bo likt med begge foreldrene økt fra 37 til 65 prosent, og blant menn fra 65 til 84 prosent. Allikevel bor over 80 prosent av barn fast hos mor etter samlivsbrudd. Dette faktum alene tyder på at vi fortsatt i et formelt likestilt Norge fortsatt har en betydelig morspresumpsjon. Dette er etter Reformers mening et av de største likestillingshinder på strukturnivå, noe som ikke er i barnets beste. Barnets beste avhenger av foreldrenes opplevde livskvalitet. Et utgangspunkt i loven om delt bosted vil være et kraftig signal om likestilt foreldreskap, og innebærer at begge foreldre får samme avgjørelsesmyndighet ved full avtalefrihet.

Reform støtter dermed mindretallets forslag om delt bosted som utgangspunkt ved samlivsbrudd.

Domstolenes kompetanse

Utvalgets flertall går inn for å gi domstolene kompetansen til å idømme delt bosted. Reform støtter dette forslaget i tråd med ovennevnte syn på barnets beste.

Avsluttende kommentarer

Reform vil avslutningsvis påpeke det uheldige i at en utredning som skal ha barnet i fokus ender opp med å argumentere ut fra foreldrenes (primært mors) interesser, og hvor barnets beste synes å komme i andre rekke. Når alle mødre men ikke alle fedre automatisk anses å være skikket til å ha foreldrekompetanse, blir resultatet at fedres foreldrekompetanse og ansvar underordnes. En underordning av farskapet er ikke i tråd med samfunnsutviklingen ellers som går i retning av en mer aktivt og deltakende farsrolle. Ved å beholde dagens ordning om foreldreansvar bidras det heller ikke til å *støtte opp under en utvikling der begge foreldres tid, ansvar og omsorg og medbestemmelse over viktige sider ved barnets liv står sentralt* (NOU 2008:9, side 29).

Vedlegg 2:

⁵ Øystein Gullvåg Holter, Helge Svare og Cathrine Egeland; [Likestilling og livskvalitet 2007](#); Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning og Arbeidsforskningsinstituttet.

12 tiltak mot vold

Et idénotat fra REFORM – ressurscenter for menn (2005)

I Barne- og familiedepartementets tildelingsbrev for budsjettåret 2005 ble REFORM bedt om å komme med innspill til strategier og tiltak for å forebygge menns vold i nære relasjoner. Dette notatet er et svar på denne bestillingen. I notatet presenteres REFORMS forslag til tiltak rettet mot *utøvere* av vold i nære relasjoner. Forslagene er ikke ment som erstatning for tiltak for å avhjelpe situasjonen for ofrene for slik vold, men bør etter REFORMS oppfatning inngå som en del av en samlet statlig innsats mot vold i nære relasjoner. Med det foreliggende notatet ønsker REFORM å bidra til at behovet for tiltak rettet mot menn som utøver vold settes på den politiske dagsorden og at innsatsen for å forebygge vold i nære relasjoner intensiveres i tiden som kommer.

I notatet skisseres utøverrettede tiltak under følgende tre overskrifter: (1) Bedre behandling til flere, (2) Holdningsarbeid gjennom strategiske punktinnsetser og (3) En offensiv satsing på kunnskapsutvikling. Innledningsvis redegjør vi for viktige avgrensinger og premisser for notatet⁶.

Hvorfor fokus på utøvere?

Tidligere statlige handlingsplaner (Vold mot kvinner fra 2000, Vold i nære relasjoner fra 2004) har med god grunn fokusert på tiltak rettet mot ofrene for vold i familien. Disse planene inneholder også noen få tiltak som omhandler utøvere, men behovet for utøverrettede tiltak er ikke diskutert på noen systematisk måte. I den offentlige utredningen "Retten til et liv uten vold" (NOU 2003:31) finnes det en slik diskusjon. Her tas det til orde for en økt satsing på ulike typer utøverrettede tiltak. Forslagene er imidlertid i liten grad fulgt opp i den praktiske politikken på området.

Følgende formulering fra utredningen oppsummerer både utvalgets og REFORMS utgangspunkt for å argumentere for en økt satsing på utøverrettede tiltak: "Menn med volds- og aggresjonsproblemer har (...) behov for hjelp til å bryte ut av en voldelig sirkel" (s.70). I likhet med utvalget betrakter REFORM dette som et samfunnsansvar, som ikke står i motsetning til at det er voldsutøveren selv som må ta ansvar for at volden opphører. Mange voldsutøvere trenger imidlertid bistand for å klare dette. For å kunne hjelpe menn med volds- og aggresjonsproblemer på best mulig måte, og helst så tidlig som mulig, er det etter REFORMS oppfatning behov for innsats på de tre områdene som ble nevnt innledningsvis: behandling, holdnings- og informasjonsarbeid og kunnskapsutvikling.

⁶ Kunnskapsgrunnlaget er rapportene "Den skjulte volden?" (Pape og Stefansen, red., 2004) og "Vold i parforhold – ulike perspektiver" (Haaland, Clausen og Schei, red., 2005).

Presiseringer og avgrensinger

Når vi i dette notatet snakker om vold i nære relasjoner er dette begrenset til vold i parforhold (dvs. vold mellom kjærester, samboere og ektefeller). Nyere forskning tyder på at denne typen vold ikke er et ensartet fenomen, men at vi har å gjøre med ulike former for partnervold. Skillet ser ut til å gå mellom det som i den internasjonale faglitteraturen er karakterisert som *patriarkalsk terrorisme* og *episodisk vold*. Den førstnevnte voldsformen ligger tett opptil det som vanligvis omtales som kvinnemishandling, og dreier seg om vedvarende bruk av fysisk og psykisk vold, som inngår i et mer omfattende makt- og kontrollregime. Foreliggende forskning tyder på at det i all hovedsak er kvinner som rammes av denne formen for partnervold. Episodisk partnervold har derimot ingen klar kjønnsprofil, og ser heller ikke ut til å være koplet til ulike former for undertrykking. Voldsepisodene er som regel ikke grove, og inntreffer forholdsvis sjelden. I første rekke synes de å handle om sviktende kommunikasjon og ukyndig konflikthåndtering. I dette notatet rettes oppmerksomheten først og fremst mot *den vedvarende og grove volden* i samliv og parforhold, dvs. den typen vold som hovedsakelig rammer kvinner, ikke menn. Følgelig er det *menn som utøvere* tiltakene i notatet handler om. Rettslige tiltak rettet mot utøvere av vold i hjemmet tas ikke opp her.

Omfanget av grov vold mot kvinner – implikasjoner for tiltaksutformingen

Basert på foreliggende forskning ser den episodiske partnervolden ut til å være betydelig mer utbredt enn grov og systematisk partnervold. I motsetning til det som ofte hevdes, er det er lite som tyder på at en stor andel av den kvinnelige befolkningen her til lands lever i et mishandlingsforhold. Det finnes heller ikke holdepunkter for at denne typen vold stadig øker i omfang. Tvert imot ser det ut til at vi har å gjøre med et alvorlig, men forholdsvis begrenset problem, og at forekomsten har vært stabil i lang tid. At den grove volden i parforhold har et begrenset omfang har noen konsekvenser for tiltaksutformingen. Forslag om å opprette spesialiserte tiltak eller behandlingenheter i alle landets kommuner har for eksempel lite for seg. En annen konsekvens er at holdnings- og informasjonsarbeid ikke kan legges til grunn at det å utøve grov vold mot kvinner er et "normalt" fenomen, som de fleste menn har en tilbøyelighet til gjøre.

Voldens sosiale profil – implikasjoner for velferdspolitikken

Verken den episodiske volden eller kvinnemishandlingen rammer sosialt blindt. Volden forekommer i alle sjikt av befolkningen, men begge formene for vold er etter alt å dømme langt mer utbredt i lavere enn i høyere samfunnslag. Utsagn av typen "volden skjer i alle sosiale lag", framstår derfor som en sannhet med modifikasjoner. I likhet med kvinnene som rammes av vold, vil mennene som utøver vold også ha større sannsynlighet for å ha en vanskelig livssituasjon. Koplingen mellom marginaliseringsprosesser og voldsanvendelse tilsier at menn som bruker vold i mange tilfeller vil ha behov for tiltak som både retter seg mot voldsproblemet og mot den livssituasjonen de befinner seg i. REFORM foreslår ikke konkrete tiltak for å avhjelpe den generelle livssituasjonen til voldelige menn i dette notatet. Vi vil imidlertid påpeke at rusomsorg, arbeidsmarkedstiltak og generelle velferdspolitiske

tiltak for å utjevne levekårsforskjeller i befolkningen er viktig for å forebygge den private volden.

Strategier og tiltak

I det følgende skisseres REFORMS forslag til voldsforebyggende tiltak. De fleste av tiltakene har et eksplisitt fokus på menn som utøver vold, mens noen er av mer generell karakter. Dette gjelder særlig tiltakene som handler om forskning og kunnskapsutvikling (punkt c).

A. Bedre behandling til flere

Kvinnevoldsutvalget påpekte i sin utredning at behandlingstilbudet til voldelige menn er for lite i forhold til behovet og at det ikke finnes tilbud mange steder i landet. Utvalget påpekte også at vi mangler systematiske og uavhengige evalueringer av hvordan de ulike tilbudene fungerer, men konkluderte med at foreløpige studier og erfaringer gjennomgående er positive. REFORM er enig i dette, og vil i likhet med Kvinnevoldsutvalget ta til orde for en økt satsing på behandlingsrettede tiltak som et ledd i forebyggingen av vold mot kvinner i parforhold og samliv. Å bygge opp et godt behandlingstilbud er også et kraftig signal til befolkningen om at vold i nære relasjoner er et problem myndighetene tar på alvor. Forslagene til tiltak som presenteres i notatet kan ses som en konkretisering av Soria Moria erklæringens målsetting om å etablere et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere. I likhet med regjeringspartiene mener REFORM at Alternativ til vold (ATV) bør være sentrale i dette arbeidet.

TILTAK 1: BUFDIR FÅR ANSVARET FOR Å KOORDINERE OG STYRKE BEHANDLINGSTILBUDET FOR MENN SOM UTØVER VOLD

Konkret gjøres dette ved at det opprettes en stilling som har dette som sin primære arbeidsoppgave. Til stillingen legges også ansvar og ressurser for å utføre tiltakene 2-5 som er skissert i denne planen.

TILTAK 2: DET ETABLERES ET NETTVERK AV FAGFOLK SOM ARBEIDER MED VOLDSUTØVERE

Nettverket gis støtte til faglige aktiviteter som bidrar til å øke kompetansen til medlemmene, som faglige seminarer, konferanser med mer. Nettverket gis også ansvar for å arrangere kontaktmøter mellom myndighetene, fagmiljøer og forskere, samt å dokumentere erfaringer med ulike behandlingsmetoder. BUFDIR får ansvar for å etablere og koordinere nettverket.

TILTAK 3: DET UTARBEIDES EN OPPTRAPPINGSPLAN FOR BEHANDLINGSTILBUDET FOR MENN SOM UTØVER VOLD

Det utarbeides en nasjonal opptrappingsplan for behandlingstilbudet for menn som utøver vold og / eller har aggresjonsproblemer. Det forutsettes at det avsettes midler til gjennomføringen av planen innen en femårsperiode. Første fase i gjennomføringen bør bestå i en styrking av allerede eksisterende behandlingstilbud i de store byene med flere behandlingsstillinger. Fase to bør bestå i en opptrapping av behandlingstilbudet gjennom etablering av nye behandlingstiltak samt kursing av behandlere. Tiltaket bør gjennomføres i nært samarbeid med ATV.

TILTAK 4: DET IGANGSETTES SÆRLIGE TILTAK FOR Å MOTIVERE MENN SOM ER UNDERFORBRUKERE AV BEHANDLINGSTILBUD TIL Å OPPSØKE HJELP

ATVs gjennomgang av klientregistrene har vist at få menn med minoritetsetnisk bakgrunn selv oppsøker behandling for volds- og aggresjonsproblemer. Dette er et paradoks når vi samtidig vet at majoriteten av kvinnene som får hjelp fra krisesentrene (spesielt i de store byene) har slik bakgrunn. Det bør derfor igangsettes tiltak for å motivere menn som er underforbrukere av behandlingstilbud til å søke hjelp. ATVs prosjekt om familievold og etnisitet kan gi nyttig innsikt, som et slikt arbeid bør trekke veksler på.

TILTAK 5: SINNEMESTRINGSGRUPPER BYGGES UT TIL ET LANDSDEKKENDE TILBUD

Sinnemestringsgrupper er et lavterskeltilbud som har vist seg å fungere godt for menn som opplever at de har problemer med å håndtere egen aggresjon. REFORM arbeider med å implementere metoden på ulike steder i landet med støtte fra BUFDIR. Dette arbeidet bør systematiseres slik at tilsvarende grupper kan bli et tilbud over hele landet.

TILTAK 6: DET ETABLERES EN WEBPORTAL OG EN INFORMASJONSTELEFON FOR MENN SOM SØKER HJELP FOR EGNE VOLDSPROBLEMER

Webportalen og informasjonstelefonen har til hensikt å nå menn med volds- og / eller aggresjonsproblemer. Målet er å gi informasjon om eksisterende behandlingstilbud (sinnemestringsgrupper, terapitilbud osv.), samt nøktern informasjon om volden som fenomen og problem. Hjelpetelefonen opprettes i tilknytning til portalen, f.eks. ved å bruke REFORMS allerede eksisterende telefontilbud til menn i krise. Portalen kan i tillegg fungere som en informasjonskanal for andre som er berørte (partnere, barn) og for hjelpeapparatet. Webportalen kan utformes etter mønster fra portalen for menn som kjøper sex som REFORM allerede har utarbeidet.

B. Holdningsarbeid gjennom strategiske punktinnsatser

Målet med holdningsarbeidet er både å øke oppmerksomheten i befolkningen generelt om vold i nære relasjoner, samt å bevisstgjøre gutter og menn om alternative handlingsstrategier. Når REFORM foreslår ulike typer punktinnsatser i stedet for generelt holdningsarbeid rettet mot befolkningen er det fordi "treffsikkerheten" blir bedre. Generelle kampanjer er dessuten svært ressurskrevende. Holdnings- og informasjonskampanjer bør som en hovedregel utarbeides i samråd med forskere og kunnskapsmiljøer.

TILTAK 7: WEBPORTALEN OG INFORMASJONSTELEFONEN LANSERES MED EN STØRRE KAMPANJE

En slik kampanje har til hensikt å gjøre webportalen kjent, samt å synliggjøre at myndighetene tar vold i familien på alvor og arbeider for å begrense denne. En slik kampanje kan utformes på mange måter – en nærliggende tanke er å appellere til at menn som utøver vold bør ta ansvar for sine handlinger, men at dette kan være

vanskelig. REFORM har tro på at informasjonsarbeide som har et ikke-dømmende utgangspunkt har større sannsynlighet for å lykkes enn budskap som går ut på at menn bør skamme seg. Budskapet som kommuniseres ut bør derfor dreie seg om at det er voksent og modig å ta ansvar for egne problemer – og at det finnes hjelp å få. Det kan også være aktuelt å appellere til folks ansvar for å se volden, med budskap som ”Kjenner du noen som har et voldsproblem? Oversikt over hjelpetilbud finnes på følgende nettside ...”. Det lages brosjyrer, klistremerker og lignende som kan plasseres ut på steder der menn ferdes, for eksempel i taxier, på arbeidsplasser med mange mannlige ansatte, på bensinstasjoner mm. Gjennomføringen av informasjonsarbeidet bør skje i samarbeid med kampanjen Hvitt Bånd, som har kompetanse på dette feltet og er knyttet til et internasjonalt initiativ (The White Ribbon Campaign).

TILTAK 8: I FORBINDELSE MED KAMPANJEN UTNEVNES AMBASSADØRER MOT VOLD SOM KAN REPRESENTERE SAKEN PÅ EN POSITIV MÅTE

Dette kan gjøres på ulike måter. En strategi er å lage en plakatkampanje hvor kjente menn tar avstand fra det å bruke vold mot kvinner og oppfordrer menn med problemer til å søke hjelp. Et annet forslag er å samle noen av ambassadørene til et slags ”gutta på tur” program, hvor temaet tas opp til en uformell, men poengtert diskusjon, slik at den kan få allmenn appell.

TILTAK 9: INFORMASJONS- OG HOLDNINGSARBEID RETTET MOT UNGE MENN I MILITÆRET

Det utarbeides et informasjonsopplegg rettet mot unge menn i førstegangstjeneste, med sikte på bevisstgjøring i forhold til voldsbruk mot partnere. Koplingen mellom militærets fokus på voldsanvendelse i krig- og konfliktsituasjoner og den private volden kan gi en interessant innfallsvinkel for et slikt arbeide.

TILTAK 10: OPPLÆRINGSPAKKE FOR UNGDOMSSKOLEELEVER

Det utarbeides et undervisningsopplegg for ungdomsskoleelever med fokus på konflikthåndtering mellom unge kjærester, hvor også vold i nære relasjoner tas opp. Målet for opplegget er å bevisstgjøre unge mennesker på hvordan konflikter i parforhold og nære relasjoner kan håndteres og forebygges. Tiltaket bør utformes i samarbeid med Kunnskapsdepartementet.

C. En offensiv satsing på kunnskapsutvikling

Det er etter REFORMS oppfatning behov for å styrke forskningsinnsatsen på området vold i nære relasjoner. Dette gjelder ikke minst forskning på utøverne av slik vold. I nyere tid er det gjennomført to større surveyundersøkelser om *ofre* for vold i parforhold (Pape og Stefansen, red., 2004 og Haaland, Clausen og Schei, red., 2005). Disse studiene har bidratt med ny kunnskap om hvem som rammes av vold i parforhold og hvor omfattende dette problemet er, men de bidrar i liten grad med kunnskap om utøverne av volden. Forskingen om vold i nære relasjoner foregår i dag i liten grad i større forskningsmiljøer, og er primært organisert som spredte prosjekter knyttet til enkeltforskere. Opprettelsen av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress har foreløpig ikke resultert i noen omfattende vitenskapelig

produksjon på dette feltet. REFORM tar derfor til orde for en offensiv satsing på forskning- og kunnskapsutvikling om ofre og utøvere av vold i parforhold. En slik satsing bør legges opp slik at den stimulerer flere miljøer til å arbeide med forskning om vold på en systematisk måte, slik at en kan få fram norsk forskning som er av høy vitenskapelig kvalitet. Et viktig argument for å satse systematisk på kunnskapsutvikling er at det forebyggende arbeidet bør være forankret i forskningsbasert kunnskap av god kvalitet.

TILTAK 11: DET ETABLERES ET 5-ÅRIG FORSKNINGSPROGRAM OM VOLD UNDER NORGES FORSKNINGSRÅD (NFR)

Forskningsprogrammet bør inneholde forskning om både ofre og utøvere av vold i parforhold, grensen mellom den grove og den episodiske volden, sammenhengen mellom vold og sosiale faktorer, sammenhengen mellom vold i hjemmet og andre former for vold, voldsutsattes mestringsstrategier samt forskning om effekter og erfaringer med ulike hjelpetiltak for både ofre og utøvere. Større prosjekter hvor flere miljøer samarbeider bør prioriteres framfor små prosjekter knyttet til enkeltforskere. Under programmet bør det iverksettes en omfattende longitudinell befolkningsstudie om partnervold. En slik studie vil være den første av sitt slag i Norge, og vil bidra med viktig kunnskap også i et internasjonalt perspektiv. Programmet bør dessuten ha et særlig fokus på formidling av kunnskap til både befolkningen og fagmiljøene som arbeider med voldsproblematikk.

TILTAK 12: DET ARRANGERES EN IDÉDUGNAD MED REPRESENTANTER FRA SENTRALE KUNNSKAPSMILJØER FOR Å IDENTIFISERE KUNNSKAPSBEHOV

En slik idédugnad er ment som et innspill til programkomiteen for det foreslåtte forskningsprogrammet i regi av NFR. Idédugnaden bør resultere i et notat hvor kunnskapsbehovene skisseres.

Litteratur som er benyttet

Haaland, Thomas, Sten-Erik Clausen og Berit Schei, red. (2005): *Vold i parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning. NIBR-rapport nr 3/05.

Pape, Hilde og Kari Stefansen, red. (2004): *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo:

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. NKVTS-rapport nr 1/04.

NOU 2003:31. *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Regjeringens handlingsplan *Vold mot kvinner* (2000-2004).

Regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner* (2004-2007).